

Kommunal- og regionaldepartementet
PB 8112 Dep
0032 OSLO

Deres ref
04/2176-7

Vår ref
200403601-/SML

Dato
23.08.04

Human Rights Service rapport "Ute av syne, ute av sinn" – merknader fra UFD

Vi viser til brev av 01.07.04 der det bes om innspill fra Utdannings- og forskningsdepartementet på omtale om skole og utdanning i Human Rights Service (HRS) rapport "Ute av syne, ute av sinn". Nedenfor følger departementets merknader.

Generelle merknader til rapporten

- Rapporten setter fokus på et viktig problemområde, men den blander en rekke forskjellige problemstillinger uten å nyansere og skille mellom ulike kategorier barn som krever ulike løsninger (norske statsborgere, barn med dobbelt statsborgerskap, asylsøkere m.m.).
- Siden det finnes lite dokumentasjon eller statistikk på dette feltet, er rapporten basert på case-studier og inntrykk fra en studiereise til Pakistan. Dette betyr at synspunktene som kommer fram i rapporten i stor grad er basert på enkelttilfeller, og svært ofte frie tolkninger av disse.
- Ett underliggende premiss i rapporten er at HRS kritiserer de politiske og samfunnsmessige *systemene* i de landene det her er snakk om, og mener at barn ikke kan ha godt av å vokse opp og gå på skole under slike forhold. Det er ikke mulig for norske myndigheter å gripe inn overfor *enkeltindivider* på bakgrunn av påståtte feil, mangler eller svakheter ved politiske, samfunnsmessige eller utdanningsmessige *systemer* i disse landene. Dette er ikke mulig gitt enkeltlands suverenitet og juridiske restriksjoner, men det hadde heller ikke vært mulig å gripe inn overfor enkeltindivider på bakgrunn av systemer innad i Norge. Skal barnevern, politi eller skole gripe inn må det være på bakgrunn av dokumentasjon av feil eller overgrep begått mot *enkeltindividet*.
- Rapporten hevder at det ikke finnes statistikk eller dokumentasjon om norske

barn i utlandet, noe de langt på vei har rett i, og det antas på tynt grunnlag at det finnes minst 5000 barn som blir holdt borte fra skolen. Dette ser ut til å være et høyt tall når en tar i betraktning opplysninger fra Oslo kommune, jf. rapportens omtale av elever som ikke møtte til skolestart i Oslo høsten 2003, som jo antas å være den kommunen med flest slike tilfeller.

- Forslagene til løsninger som HRS skisserer er i liten grad differensiert i forhold til at det er ulike problemer det her er snakk om (bl.a. ulike kategorier barn) som krever ulike løsninger. Det er heller ikke gitt at det er mulig eller ønskelig å gjøre noe med alle problemene som beskrives, ei heller at alt som blir beskrevet som et problem virkelig er et problem. Fra myndighetenes side skal det reageres mot *ulovlige handlinger*, mens *uønsket atferd* først og fremst bør håndteres gjennom dialog og tillit. Det er imidlertid viktig at de virkemidlene som allerede er tilgjengelige blir brukt og fungerer, jf. diverse oppslag i media om bøtelegging av foreldre som holdes barna borte fra skolen.

Merknader til referatet

Side 1, Bakgrunn:

Departementet stiller seg kritiske til datagrunnlaget og påstandene som fremkommer i de skisserte punktene i avsnittet om bakgrunn. Når det gjelder datagrunnlaget for antall barn viser vi til merknader i avsnitt over. I punkt to påstås det at barna får dårlig eller ingen skolegang mens de oppholder seg i utlandet. Dette er en generalisering som ikke er basert på vitenskaplig dokumentasjon. Det henvises videre til at den oppfølging norske barn i Spania får, er bedre enn den andre barn i utlandet får, men det opplyses ikke at flere av de norske barna i Spania går ved norske friskoler i landet. Disse skolene får tilskudd på linje med andre friskoler, de følger norske læreplaner og er underlagt tilsyn. Forøvrig får ikke disse elevene mer oppfølging enn andre elever.

Side 2, Hva kan og bør gjøres, punkt 1 og 2

HRS foreslår systematisk registrering og rapportering av antall barn som oppholder seg i utlandet, deres tilknytning til Norge og hvilken situasjon de faktisk befinner seg i. Videre foreslår HRS et kontrollsystem som kan avklare barnets opplærings situasjon i utlandet, og herav en vurdering av om opplæringsplikten blir tilfredsstillende ivaretatt, og de foreslår at foreldre/foresatte må forhåndsøke om godkjenning av den aktuelle grunnskoleutdanningen barnet er tiltenkt i utlandet.

Utdannings- og forskningsdepartementet stiller seg kritisk til innføring av et slikt system. Dersom et slikt system skulle iverksettes måtte det gjelde alle borger i Norge og vi mener staten ikke kan eller bør overvåke hva borgere gjør eller hvor de befinner seg til enhver tid. Norske myndigheter har ingen jurisdiksjon for å gripe inn overfor andre lands skolevesen og den opplæring som der finner sted.

Den norske stat kan ikke pålegge norske statsborgere bosatt i utlandet å lære norsk. I samsvar med menneskerettighetene har alle barn rett til skolegang, men det er opp til foreldrene selv om de ønsker barnet skal lære norsk når de er bosatt i utlandet. Den

norske stat bidrar imidlertid med midler for at barn i grunnskolealder som oppholder seg i utlandet skal få opplæring i norsk, samfunnskunnskap og KRL. Denne ordningen, som blir kalt tilskuddsordning for kompletterende undervisning, er en frivilling ordning der foreldrene kan søke om å få midler til denne opplæringen.

Norske barn i utlandet går på et uttall forskjellige skoler rundt om i verden. Noen går på norske friskoler i utlandet og disse følger norske læreplaner. Det ville være en formidabel, for ikke å si umulig, oppgave å skulle forhåndgodkjenne opplæringstilbud og skoler elevene skal gå på før de reiser til utlandet. En slik forhåndsgodkjennelse fordrer at norske myndigheter er kjent med situasjonen i andre land, eller har et tett samarbeid med utdanningsmyndighetene i et uttall land, og det fordrer at foreldrene før utreise vet hvor elevene skal gå på skole. Departementet ønsker derfor ingen slik bestemmelse i opplæringsloven.

Når det gjelder rutiner og praksis i forbindelse med urettmessig fravær fra skolen, viser departementet til opplæringsloven § 2-1 femte ledd at foreldre eller andre som har omsorgen for eleven kan straffes med bøter dersom de er skyld i at barnet urettmessig holdes borte fra skolen. Oslo kommune, som er den kommunen man antar dette problemet er størst, har utarbeidet en egen handlingsplan for hvordan skolen skal reagere når et barn holdes urettmessig borte fra skolen eller ikke møter opp til skolen første skoledag.

Departementet vurderer å innføre en egen hjemmel i opplæringsloven der det åpnes for videreformidling av informasjon om uteblitte barn til andre instanser i kommunen. En eventuell lovendring vil følges med rundskriv der kommunen og skolene blir gjort oppmerksom på rutiner og ansvar i forbindelse med at barn holdes borte fra skolen.

Så langt departementet kjenner til er Oslo kommune er den første kommunen som aktivt har brukt § 2-1 og anmeldt foreldre som har holdt sine barn urettmessig borte fra skolen. Departementet vurderer å bedre rapporteringsrutinene for elever i skolepliktig alder som urettmessig/rettmessig blir tatt ut av norsk skole.

For øvrig vil departementet vise til at økt dialog med innvandremiljøer og foreldre/foresatte er viktig for å skape et samfunn og en skole basert på tillit og gjensidig respekt. Ved å arbeide for bedre dialog med innvandremiljøene og foreldrene/foresatte vil man kunne forebygge at flere barn som skal leve sitt voksne liv i Norge blir tatt ut av den norske skolen i lange perioder. Dette blir fulgt opp gjennom strategiplanen "Likeverdige utdanning i praksis!" og gjennom prosjekt "Minoritetsspråklige foreldre - en resurs for barns opplæring" i regi av Foreldreutvalget for grunnskolen. Erfaringer fra dette prosjektet skal spres nasjonalt, og departementet mener fokus på positive erfaringer og eksempler fra skole-Norge vil danne grobunn for ytterligere positive initiativ.

Departementet mener også det er behov for økt kunnskap om den norske skolen, både om skolens innhold og organisering, men også om hvilke rettigheter og plikter som

gjelder. Heftet "Rettigheter og plikter i den offentlig grunnskolen", som er utarbeidet på en rekke språk og delt ut til alle foreldre i grunnskolen høsten 2004, gir verdifull informasjon til alle som har barn i grunnskolen. I tillegg samarbeider Barne- og familiedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet om utarbeidelsen av et nytt hefte om rettigheter for norske statsborgere i utlandet.

Med hilsen

Gunnar Mandt (e.f.)
avdelingsdirektør

Siv Lien
rådgiver